

УДК 349.2

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2024.23.75>

Галаченко Т.О.

здобувач

Науково-дослідний інститут публічного права

ФУНКЦІОНАЛЬНІ НАПРЯМИ КОНТРОЛЮ ЗА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Постановка проблеми. Варто підкреслити, що в адміністративно-правовій науці немає єдності щодо переліку ознак як державного контролю загалом, так і контролю у сфері підприємництва (та будь-якій іншій сфері). Більше того, до частини запропонованих критеріїв слід ставитися критично. Так, В. Б. Авер'янов, зокрема, наголошує на спеціальному суб'єктному складі (для державного контролю – уповноважені органи, для громадського – інституції громадянського суспільства), спирається на принципи об'єктивності, гласності й систематичності, виокремлює «специфічні завдання» в межах державного управління та визначає призначення контролю як служіння інтересам людини й суспільства в цілому [1]. Однак наведені характеристики, попри їх загальну коректність щодо феномену контролю, не є суто «ідентифікаторами» державного контролю: вони однаковою мірою властиві багатьом іншим видам управлінської діяльності. Показовий приклад – орієнтація на публічний інтерес: така телологія є універсальною для всієї публічної влади і не розкриває власне специфічних, притаманних лише контрольній діяльності цілей та результатів.

Докладніше сутність державного контролю окреслює О. Д. Терещук. На його думку, контроль є однією з базових функцій публічного управління; він здійснюється всіма суб'єктами управлінської системи – як державними, так і недержавними (громадськими) інституціями – у межах їх визначеної компетенції. Така діяльність має безперервний і превентивний характер, спрямований на завчасне виявлення ризиків і порушень,

і переслідує власну, специфічну мету та коло завдань. Важливою відмінною рисою контролю від нагляду є спроможність контролюючого суб'єкта оперативно втрутитися у діяльність підконтрольної сторони у разі фіксації правопорушення. Водночас контроль тісно переплетений з іншими напрямками державного управління, виступаючи їхнім невід'ємним доповненням. Реалізується він у чітко визначених організаційно-правових формах – через ревізії, перевірки, обстеження, інспектування, запити, заслуховування звітів і повідомлень, спостереження та рейди (як планові, так і позапланові) [2, с. 30].

У пропонуваній дефініції «контролю за підприємницькою діяльністю» доцільно закласти лише той мінімум ознак, який справді відбиває природу саме контрольної, а не будь-якої іншої управлінської дії. Виходячи з аналізу наукових підходів, ядро такої дефініції становлять три взаємопов'язані риси. По-перше, контроль має публічно-управлінську природу: він здійснюється суб'єктами владних повноважень у формально визначеній, процесуально оформленій площині та забезпечується потенціалом державного примусу. По-друге, його зміст зводиться до перевірки й спостереження з перевіркою метою: без установа фактичного стану справ контроль не досягає своїх цілей; залежно від інструментарію це може набувати форми ревізій, планових і позапланових перевірок, обстежень, інспектувань, витребування інформації, заслуховування звітів, моніторингових спостережень або рейдів. По-третє, предметним полем такого контролю є виключно діяльність

суб'єктів підприємництва, тобто саме вони виступають підконтрольними адресатами перевірочних заходів у межах сфери господарських відносин.

Стан наукової проблеми. Проблематику контролю та адміністрування у публічному праві досліджували М.Ю. Віхляєв, Т.О. Карабін, Я.В. Лазур, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, Ю.П. Битяк, С.В. Ківалов, В.М. Гаращук, О.М. Бандурка, В.В. Новіков, Д.В. Лученко, І.М. Коросташова, В.В. Тильчик, О.Ю. Дубинський та ін.. Питання класифікації форм і методів, процесуальних гарантій та етапності контрольного процесу висвітлено у працях Н.В. Коваленко, Ю.О. Легези, Н.Ю. Задіраки, Г.М. Осипович та ін.. Фінансовий вимір контролю окреслено А.В. Хмельковим, М.П. Кучерявенко, Н.Л. Губернською та ін.; аспекти підприємницької правосуб'єктності та підприємницької компетенції розкриваються у дослідженнях С.М. Грудницькою, В.А. Світличного, В.В. Мурзи, О.В. Кузьменко, В.Г. Чорної та ін.. Окремі напрями контролю за підприємницькою сферою, зокрема антимонопольний контроль, розглядали Р.А. Попов; захист прав споживачів – Л.М. Сатир; екологічний контроль і безпеку довкілля – А.П. Гетьман, К.О. Кучма, А.О. Борзаниця та ін.. Гарантії прав і механізми захисту підприємців аналізували Т.М. Заворотченко, Н.М. Раданович, О.В. Аушева та ін.. Організаційно-правові засади нагляду у сфері господарювання та дерегуляції висвітлювали О.А. Пашинін, Я.О. Лакійчук, О.М. Непомнящий та ін.. Предметно досліджено окремі процедури (інспектування, ревізії, дистанційні перевірки) у працях А.А. Мухатаєва, І.С. Орехова, М.В. Петричук, В.О. Рядінська та ін.. Узагальнено, що попри значний доробок, відсутня узгоджена концепція адміністративно-правового регулювання контролю в підприємницькій сфері з єдиними дефініціями, усталеною ієрархією понять і стандартизованими процесуальними гарантіями, що й визначає наукову новизну та практичну значущість заявленої теми.

Метою наукової статті є визначення функціональних напрямів контролю за підприємницькою діяльністю.

Виклад основного матеріалу. Контроль у сфері підприємництва неминуче здійснюється у взаємодії між носієм владних повноважень і підконтрольним суб'єктом щодо його господарської діяльності. Саме ця ознака дозволяє відмежувати державний контроль за видами суспільних відносин: коли йдеться про господарську сферу, адресатом контролю є суб'єкт підприємництва, а підставою для дій контролера – факт ведення таким суб'єктом підприємницької діяльності. Інакше кажучи, визначальною є наявність спеціального суб'єкта, об'єкта та предмета контролю. Кінцева мета такої діяльності полягає у попередженні, виявленні, відверненні й припиненні порушень нормативних вимог у сфері підприємництва. По суті, перевіряється виконання законодавчих приписів, а стратегічний результат зводиться до підтримання законності й дисципліни в публічному адмініструванні відповідного сегмента відносин. Поряд із цим контроль виконує й інформаційно-аналітичну функцію – формує об'єктивне уявлення про стан справ, ступінь реалізації рішень та відповідність діяльності встановленим завданням. Водночас, якщо спостереження або збір відомостей обмежуються виключно статистичною інформацією без перевіркою мети, таку активність не слід кваліфікувати як державний контроль.

Підставами для його проведення, як правило, є планові заходи за напрямом господарсько-виробничої діяльності або ж надходження відомостей про ймовірні порушення, що тягне за собою позапланові перевірки в передбачених законом випадках. Ця діяльність має регулярний, системний характер і розгортається поетапно. Дискусійним лишається питання «похідності» контролю від інших управлінських функцій: одні вбачають у ньому завершальну стадію управлінського циклу, інші – відносно самостійний напрям з власним колом поточних завдань. Обидві позиції можуть

співіснувати, адже контроль одночасно забезпечує виконання рішень і генерує самостійні управлінські імпульси. Важливо й те, що у разі виявлення правопорушення контроль наділений інструментами оперативного впливу на діяльність підконтрольного суб'єкта – саме ця спроможність відрізняє контроль від нагляду у системі державного управління.

У пропонованій дефініції «контролю за підприємницькою діяльністю» доцільно закласти лише той мінімум ознак, який справді відбиває природу саме контрольної, а не будь-якої іншої управлінської дії. Виходячи з аналізу наукових підходів, ядро такої дефініції становлять три взаємопов'язані риси. По-перше, контроль має публічно-управлінську природу: він здійснюється суб'єктами владних повноважень у формально визначеній, процесуально оформленій площині та забезпечується потенціалом державного примусу. По-друге, його зміст зводиться до перевірки й спостереження з перевіркою метою: без установлення фактичного стану справ контроль не досягає своїх цілей; залежно від інструментарію це може набувати форми ревізій, планових і позапланових перевірок, обстежень, інспектувань, витребування інформації, заслуховування звітів, моніторингових спостережень або рейдів. По-третє, предметним полем такого контролю є виключно діяльність суб'єктів підприємництва, тобто саме вони виступають підконтрольними адресатами перевірочних заходів у межах сфери господарських відносин.

Говорячи про специфіку контролю у сфері підприємництва, варто підкреслити: він успадковує всі риси загальнодержавного контролю, але водночас має низку відмінностей, зумовлених предметом регулювання. Архітектура органів, що здійснюють контроль (система носіїв владних повноважень), добір інструментів і форм контрольних заходів, а також особливості правового статусу суб'єктів підприємництва як адресатів контролю пояснюються саме управлінською своєрідністю господарсько-правової сфери.

Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» визначає державний нагляд (контроль) як діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади та їх територіальних підрозділів, державних колегіальних органів, органів виконавчої влади АР Крим, місцевих державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування у межах наданих повноважень. Мета такої діяльності – виявляти й запобігати порушенням законодавства з боку суб'єктів підприємництва та забезпечувати суспільні інтереси: належну якість продукції, робіт і послуг, а також прийнятний рівень ризиків для населення і довкілля (п. 1 ст. 1) [3].

Подібне розуміння сутності державного контролю простежується й у напрацюваннях І. С. Орехової. Дослідниця пропонує трактувати державний контроль у сфері підприємництва як різновид державної діяльності, що здійснюється уповноваженими органами виконавчої влади з метою гарантування належної якості виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг для задоволення потреб інших осіб. Досягається це шляхом спостереження та перевірки дотримання загальнообов'язкових правил ведення господарської діяльності суб'єктами підприємництва [4]. Близьку позицію висловлює Н. В. Никитченко, яка пропонує розглядати державний контроль у економічній сфері як систему організаційно-господарських правовідносин, спрямованих на створення умов ефективного ведення бізнесу відповідно до вимог суспільного господарського порядку. Такі правовідносини виникають між суб'єктами підприємництва та контролюючими державними органами в межах їхніх законних повноважень, а також можуть формуватися на основі організаційно-господарських договорів із підприємцями чи створеними ними об'єднаннями. Водночас, за підходом авторки, управління підприємницькою діяльністю відбувається за участю органів державного контролю й спирається на концепцію публічних послуг [4, с. 13].

У науковому дискурсі трапляються й «нестандартні» трактування. Так, В. В. Добровольська розглядає державний контроль у сфері підприємництва як інструмент регулятивного впливу, що реалізується через контрольні заходи (перевірки, ревізії, інспектування), які проводять уповноважені особи в порядку та на підставах, чітко визначених чинним законодавством [5]. Хоча такий підхід слушно підкреслює процедурні механізми та нормативну обумовленість контролю, на нашу думку, дефініція спеціалізованого різновиду контролю – а саме державного контролю у сфері господарської діяльності – обов'язково має відбивати його предметну специфіку і робити на ній акцент. Якщо ж щодо загального визначення цього поняття позиції дослідників загалом близькі, то у визначенні меж державного контролю в господарській сфері панує значний плюралізм. Наприклад, І. С. Орехова виокремлює сім напрямів: податковий контроль; дотримання законодавства про соціальне страхування; контроль за ціноутворенням; за додержанням антимонопольних норм; за правами споживачів; санітарно-епідеміологічний; пожежний контроль [7, с. 5]. Натомість Н. О. Саніахметова, аналізуючи засоби державного контролю за підприємництвом, фактично формує інший перелік: від аудиту, обліку та звітності, державної реєстрації, ліцензування й оподаткування – до стандартів, сертифікації, митно-тарифних інструментів, обмеження недобросовісної конкуренції та окремих видів реклами [8, с. 69]. Таке різноманіття підходів, на нашу думку, зумовлене одночасно багатofункціональністю державного управління в економіці та галузевою спеціалізацією контрольних інститутів.

Вбачаємо шлях подолання різночитань щодо обсягу контролю в підприємницькій сфері – і, відповідно, коректного окреслення місця контрольних функцій держави – у чіткому розмежуванні змісту й обсягу категорій «підприємництво» та «підприємницькі правовідносини». Саме вони безпосередньо

визначають «поле» присутності держави у відповідному сегменті.

Підприємництво – це ініціативна, самостійна, на власний ризик і відповідальність діяльність зі створення нової цінності для споживача та суспільства шляхом поєднання ресурсів (капіталу, праці, знань, технологій) у конкурентному середовищі з метою отримання прибутку й довгострокового розвитку. У цьому визначенні поєднано економічний, правовий і соціальний виміри явища, що дозволяє відрізнити підприємництво від простої торгівлі, разових угод або пасивного володіння активами.

Сутність підприємництва проявляється через кілька ключових ознак. По-перше, це інноваційність – здатність створювати або адаптувати нові продукти, послуги, бізнес-моделі, організаційні рішення, технології. Інновація може бути радикальною (новий ринок, проривна технологія) або інкрементальною (покращення процесу, упаковки, сервісу). По-друге, підприємництво невід'ємне від ризику й невизначеності: підприємець приймає рішення в умовах неповної інформації, оцінює й балансує ринкові, технологічні, фінансові та регуляторні ризики. По-третє, воно передбачає відповідальність – не лише юридичну та фінансову, а й соціальну: за якість продукту, безпеку праці, вплив на довкілля, етичні стандарти взаємодії з партнерами та споживачами. По-четверте, підприємництво є процесом створення й привласнення вартості: ринковий попит «верифікує» корисність і визначає ціну, а прибуток сигналізує про ефективність використання ресурсів [9].

Правова площина уточнює рамки діяльності: підприємництво здійснюється на підставі свободи договору, рівності учасників, недоторканності власності, конкуренції та державного регулювання у публічних інтересах. Підприємець обирає організаційно-правову форму (фізична особа-підприємець, товариство, кооператив тощо), несе ризик випадкових збитків, самостійно розпоряджається результатами діяльності, дотримується подат-

кових, трудових, екологічних і спеціальних норм [10; 11; 12].

Економічно підприємництво виконує низку функцій. Інноваційна функція забезпечує технологічний прогрес і структурні зрушення. Координаційна – поєднує розрізнені ресурси, трансформуючи їх у продукцію та послуги з більшою споживчою цінністю. Ресурсно-алокаційна – перерозподіляє капітал до ефективніших сфер. Створення робочих місць і мультиплікатор місцевого розвитку – наслідок підприємницької активності малого й середнього бізнесу. Нарешті, підприємництво підвищує конкуренцію, що стимулює якість і знижує ціни [12].

Важливо відрізнити підприємництво від самозайнятості. Самозайнятість може бути суто трудовим обміном часу на дохід без масштабування, інновацій і відділення власника від процесу. Підприємництво натомість спрямоване на зростання, системність, делегування та створення організації, що живе довше за засновника. Окремим різновидом є корпоративне підприємництво (*intrapreneurship*) – запровадження інновацій усередині існуючих компаній, що поєднує гнучкість стартапу з ресурсами великого бізнесу.

Сучасне підприємництво оперує в цифровій економіці. Дані, платформи, штучний інтелект, хмарні сервіси, маркетплейси радикально знизили бар'єри входу, прискорили експерименти й масштабування. З'явилися моделі «економіки участі» (*sharing economy*), підписки, фріміум-сервіси, ас-а-сервіс підходи. Водночас посилилися виклики: кіберризики, регуляція персональних даних, платформна залежність, глобальна конкуренція за таланти та капітал.

Інституційне середовище визначає якість підприємництва не менше, ніж індивідуальні здібності засновників. Захист прав власності, ефективні суди, передбачувана податкова система, добросовісна конкуренція, доступ до фінансування та інфраструктури, цифрові державні сервіси, освіта й трансфер знань – усе це формує «екосистему» підприємництва. Там, де

ці елементи працюють узгоджено, зростає продуктивність, підвищується частка високотехнологічних компаній і венчурних інвестицій, покращується експортний потенціал.

Сутність підприємництва неможливо звести лише до прагнення прибутку. Прибуток – необхідна умова виживання та відтворення бізнесу, але рушійна ідея – створення цінності. Успішний підприємець «бачить» незадоволені потреби або неефективності й пропонує рішення, краще за альтернативи. Він поєднує підприємницьку пильність (здатність помічати можливості), управлінську компетентність (планування, фінанси, операції, команди), лідерство (місія, культура, зміни) та відповідальність (етика, стійкість, вплив).

Для України підприємництво має ще й державотворчий вимір: це інструмент економічної стійкості, відновлення, інтеграції у світові ринки, локалізації виробництва, технологічного оновлення та регіонального розвитку. Підприємці – агенти змін, що демонструють гнучкість і здатність до самоорганізації навіть у кризові періоди. Послідовна політика дерегуляції, прозорі правила, підтримка інновацій і людського капіталу здатні перетворити підприємництво на системний драйвер зростання.

Отже, підприємництво – це не лише юридично оформлена економічна діяльність із мотивом прибутку. Це креативний і відповідальний процес виявлення можливостей, управління ризиком, мобілізації ресурсів і створення нової цінності, який живиться свободою, змагальністю та довірою, а його зріла сутність – у поєднанні інновацій, ефективності й суспільної користі.

Підприємницька діяльність – це самостійна, ініціативна та ризикова господарська активність суб'єкта, що здійснюється систематично, на власний розсуд і відповідальність, з метою створення нової або доданої вартості для ринку та досягнення економічного результату у формі прибутку (або іншого відшкодування), з одночасним дотриманням вимог законодавства й принципів добросовіс-

ної конкуренції. У цьому визначенні поєднано правову, економічну й організаційну сутності явища, що відмежовує підприємництво від разових угод, пасивного володіння активами чи трудових відносин.

Висновки. У площині державного нагляду за підприємництвом логіка викладеного дає підстави вважати «базовим» (найбільш прямим і чистим) той контроль, який спрямований саме на процес здійснення господарської діяльності: коли перевірка чи спостереження державного органу безпосередньо стосується того, як підконтрольний суб'єкт виробляє продукцію, виконує роботи або надає послуги. Це своєрідна «первинна ланка», «ядро» предмета державного контролю в господарській сфері. Водночас такий підхід не зводить усю контрольну діяльність лише до цього сегмента. Навпаки, він підкреслює багатовимірність контролю, адже практичне ведення бізнесу породжує значно ширший масив суспільних відносин, ніж власне виробництво й збут, – від трудових і договірних до інформаційних, екологічних та фінансових. Ці відносини також підлягають державному впливу. У таких випадках зв'язок контролю з сферою господарської діяльності є опосередкованим: перевіряються суміжні процеси й умови її здійснення, а не сам виробничо-збутовий цикл.

Сфери здійснення контролю за підприємницькою діяльністю охоплюють комплекс взаємопов'язаних підсистем, у межах яких публічна влада забезпечує відповідність поведінки суб'єктів підприємництва вимогам права, стандартам безпеки та публічному інтересу. Передусім ідеться про фіскально-фінансовий сегмент, у якому контроль виконує функції забезпечення податкової дисципліни, достовірності обліку та звітності, дотримання валютного й митного режимів, а також вимог фінансового моніторингу. Комплементарним до нього є контроль на ринках капіталу та у сфері фінансових послуг (банківська, страхова діяльність, інвестиційні послуги), що спрямований на стабільність фінансової системи та захист інвестора.

Важливе місце посідає конкурентний вимір: антимонопольний нагляд і контроль за недобросовісною конкуренцією, концентраціями та узгодженими діями забезпечують змагальність ринку й недопущення зловживань ринковою владою. Поряд із цим функціонує блок технічного регулювання, ринкового нагляду і захисту прав споживачів, у якому перевіряється безпечність і якість продукції, коректність маркування та відповідність стандартам.

Окремою підсистемою виступає контроль у харчовому ланцюзі та агросекторі (ветеринарні, фітосанітарні заходи, впровадження процедур НАССР), покликаний гарантувати біобезпеку та простежуваність. Екологічний і природоресурсний контроль охоплює додержання вимог щодо викидів, скидів, поводження з відходами, спеціального природо-користування та оцінки впливу на довкілля; його завданням є узгодження господарської активності з екологічними імперативами.

У сфері охорони праці, промислової та техногенної безпеки контроль забезпечує дотримання трудового законодавства, гігієнічних нормативів, вимог пожежної безпеки й цивільного захисту. Містобудівний та будівельно-технічний контроль спрямовується на законність підготовчо-дозвільних процедур, належність технічного нагляду й експлуатації об'єктів. Транспортно-логістичний сегмент охоплює безпеку перевезень, дотримання спеціальних режимів (зокрема щодо небезпечних вантажів) та вимог до експлуатації інфраструктури.

Енергетичний блок (електроенергія, газ, тепло- і водопостачання, нафтогазовий сектор) забезпечує дотримання ліцензійних умов, тарифної та якісної дисципліни. У комунікаційній та ІТ-сфері контроль стосується електронних комунікацій, використання радіочастотного спектра й кіберзахисних вимог, тоді як у площині інтелектуальної власності та реклами – охорони виключних прав і дотримання рекламних обмежень. З огляду на цифровізацію зростає значення контролю за обробкою персональних даних і приватністю.

Нарешті, ліцензійно-дозвільний вимір охоплює спеціальні види діяльності (медицина, охорона, освіта, алкоголь і тютюн тощо), а контроль у публічних закупівлях – прозорість і ефективність використання бюджетних коштів. З методологічного погляду доцільно розрізняти «прямий» контроль, що адресно спрямований на процес виробництва товарів, виконання робіт або надання послуг, і «опосередкований» – який охоплює умови ведення бізнесу (трудові, екологічні, інформаційні, дозвільні режими). Сукупність окреслених сфер формує інтегровану систему нагляду, в якій домінують ризик-орієнтовані підходи, інтероперабельність процедур і наближення до європейських регуляторних стандартів.

На наше переконання, нормативно визначений спектр сфер (напрямів) здійснення

контролю за підприємницькою діяльністю загалом корелює з реальним масивом суспільних відносин, що мають бути охоплені публічним наглядом у сучасній економіці. Водночас варто акцентувати, що низка контрольних режимів – охорона праці, пожежна та техногенна безпека, санітарно-епідеміологічний та екологічний контроль, захист персональних даних і споживачів – взаємодіє з підприємництвом переважно опосередковано. Їх первинною метою є забезпечення публічного інтересу шляхом встановлення «рамки дозволеного» для приватної ініціативи, а не безпосередній супровід виробничо-комерційного процесу. З огляду на відносну самостійність таких режимів доцільно виокремити їх в окремий блок у межах системи контролю за підприємництвом.

Анотація

Стаття концептуалізує функціональні напрями контролю за підприємницькою діяльністю в умовах відсутності узгодженої термінології та ієрархії понять в адміністративно-правовій науці. На основі критичного огляду доктринальних підходів уточнено мінімальний набір ознак контролю, що відрізняє його від інших управлінських дій: публічно-управлінська природа із процесуальною формалізацією та потенціалом державного примусу; зміст у вигляді перевірки й спостереження з перевіркою метою; предметна зосередженість виключно на діяльності суб'єктів підприємництва. Запропоновано авторську дефініцію контролю за підприємництвом та розмежовано його з наглядом за критерієм оперативності втручання у разі виявлення порушень. Обґрунтовано двошарову модель контрольної системи: «прямий» контроль, спрямований на виробництво, виконання робіт і надання послуг, та «опосередкований» контроль, що охоплює умови ведення бізнесу (трудові, екологічні, інформаційні, дозвільні режими). Сформовано інтегрований перелік функціональних підсистем контролю: фіскально-фінансова; ринки капіталу та фінансові послуги; конкурентна політика й захист від недобросовісної конкуренції; технічне регулювання, ринковий нагляд і права споживачів; контроль у харчовому ланцюзі та агросекторі; екологічний і природоресурсний; охорона праці, пожежна та техногенна безпека; містобудівний та будівельно-технічний; транспортно-логістичний; енергетичний; комунікаційний та ІТ (зокрема захист даних); інтелектуальна власність і реклама; ліцензійно-дозвільний; публічні закупівлі. Показано, що системоутворюючими принципами мають бути ризик-орієнтованість, інтероперабельність процедур і наближення до європейських стандартів. Наукова новизна полягає в чіткій предметній фіксації контролю за підприємництвом, методологічному поділі на прямий і опосередкований виміри та впорядкуванні сфер застосування. Практична значущість наукової статті полягає у можливості стандартизації процесуальних гарантій, оптимізації повноважень контролюючих органів і зниженні регуляторного навантаження на бізнес без втрати рівня публічної безпеки.

Ключові слова: державний контроль; підприємницька діяльність; функціональні напрями; ризик-орієнтований контроль; публічне адміністрування; прямий та опосередкований контроль; стандарти ЄС.

Halachenko T.O. Functional areas of control over entrepreneurial activity**Summary**

The article conceptualizes the functional areas of control over entrepreneurial activity in the absence of a consistent terminology and hierarchy of concepts in administrative and legal science. Based on a critical review of doctrinal approaches, the minimum set of features of control is specified, which distinguishes it from other administrative actions: public-administrative nature with procedural formalization and the potential for state coercion; content in the form of inspection and observation with a verification purpose; subject-matter focus exclusively on the activities of business entities. The author's definition of control over entrepreneurship is proposed and it is distinguished from supervision by the criterion of prompt intervention in the event of violations. A two-layer model of the control system is substantiated: «direct» control, aimed at production, performance of work and provision of services, and «indirect» control, covering the conditions of doing business (labor, environmental, information, permit regimes). An integrated list of functional control subsystems has been formed: fiscal and financial; capital markets and financial services; competition policy and protection against unfair competition; technical regulation, market supervision and consumer rights; control in the food chain and agricultural sector; environmental and natural resource; labor protection, fire and technogenic safety; urban planning and construction and technical; transport and logistics; energy; communication and IT (in particular, data protection); intellectual property and advertising; licensing and permitting; public procurement. It is shown that the system-forming principles should be risk-oriented, interoperability of procedures and approximation to European standards. The scientific novelty lies in the clear subject-specific fixation of control over entrepreneurship, the methodological division into direct and indirect measurements and the streamlining of application areas. The practical significance of the scientific article lies in the possibility of standardizing procedural guarantees, optimizing the powers of regulatory authorities and reducing the regulatory burden on business without losing the level of public safety.

Key words: state control; business activity; functional areas; risk-based control; public administration; direct and indirect control; EU standards.

Список використаних джерел:

1. Демократичні засади державного управління та адміністративне право : монографія / [за ред. В. Б. Авер'янова]. Київ : Юрид. думка, 2010. 496 с.
2. Терещук О. Д. Адміністративно-правові засади громадського контролю за правоохоронною діяльністю в Україні: теорія і практика: монографія. Київ : ДП Вид. дім «Персонал», 2018. 460 с.
3. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 № 877-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 29. Ст. 389.
4. Орехова І. С. До питання про визначення поняття державного контролю господарської діяльності. *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. № 3. С. 384–389
5. Никитченко Н. В. Правове регулювання державного контролю у сфері господарської діяльності : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.04. Київ, 2015. 35 с.
6. Добровольська В. В. Поняття та ознаки державного контролю у сфері господарювання. *Право і суспільство*. 2020. № 1. С. 187–193.
7. Орехова І. С. Державний контроль господарської діяльності: адміністративно-правові засади автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2009. 21 с.
8. Саніахметова Н. О. Підприємницьке право: Суб'єкти підприємництва. Кредитування. Оренда. Лізинг. Зовнішньоекономічна діяльність. Інвестиції. Антимонопольне законодавство. Захист від недобросовісної конкуренції. Реклама. Київ : А.С.К., 2001. 704 с.
9. Карпюк Г.І. Основи підприємництва: Навчальний посібник для здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти. 2020. 108 с.
10. Коломоець Т. О., Колпаков В. К., Легеза Ю. О. Довкілля як об'єкт адміністративно-правової охорони. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 1. С. 302.
11. Легеза Ю.О. Публічне управління природо-ресурсним потенціалом держави: досвід України та зарубіжних країн. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 3. С. 139–143
12. Мельник Л. Г., Карінцева О. І. (2021) Економіка і бізнес : підручник / за ред. Л. Г. Мельника, О. І. Карінцевої. Суми : Університетська книга, 2021. 316 с.